

УДК 37.015.3

ІНТЕРЕСИ ТА НАМІРИ У СТРУКТУРІ МОТИВАЦІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ

©Спиця-Оріщенко Н.А.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Спиця-Оріщенко Наталія Анатоліївна: ORCID: 0000-0003-0248-4152;
Spitsa@gmail.com, пошукач Української інженерно-педагогічної академії, вул. Університетська, 16,
61003, Україна

У статті викладено теоретичний аналіз аспектів мотиваційної готовності учнівської молоді до професійного самовизначення, а саме інтересів та намірів. Окреслене питання розглядається через призму вікових особливостей розвитку учнів у процесі переходу від підліткового до раннього юнацького віку. Виявлена важливість двох показників емоційно-оціночного компоненту готовності школяра до вибору професії та їх зв'язок із мотиваційним колом юної особистості. Розкрито взаємозв'язок понять: професійне самовизначення, професійний інтерес, професійний намір, допрофільне навчання, мотивація, а також зміст, форми реалізації та нормативно-правова база допрофільного навчання в сучасній системі освіти України. Перспективно необхідною умовою оптимального процесу професійного самовизначення визначено формування та розвиток мотиваційних компонентів у учнів. Важливою показана професійна допомога у самопізнанні та саморозвитку, адже однією з передумов успішної самореалізації людини в майбутній професії є узгоджена мотиваційна сфера та професія особистості.

Ключові слова: професійне самовизначення, професійний інтерес, професійний намір, мотиваційна сфера, мотиваційні компоненти, мотиваційна готовність, мотивація, допрофільна підготовка.

Спиця-Орищенко Н.А. «Интересы и намерения в структуре мотивационной готовности ученической молодежи к профессиональному самоопределению»

В статье представлен теоретический анализ аспектов мотивационной готовности ученической молодежи к профессиональному самоопределению, а именно: интересов и намерений. Очерченный вопрос рассматривается через призму возрастных особенностей развития учеников в процессе перехода от подросткового к раннему юношескому возрасту. Выведена важность эмоционально-оценочного компонента готовности школьника к выбору профессии и связь с мотивационным полем юной личности. Раскрыта взаимосвязь понятий: профессиональное самоопределение, профессиональный интерес, профессиональное намерение, допрофильное обучение, мотивация, а также содержание, формы реализации и нормативно-правовая база допрофильного обучения в современной системе образования Украины. Перспективно необходимым условием оптимального процесса профессионального самоопределения обозначено формирование и развитие мотивационных компонентов у учеников. Важной показана профессиональная помощь в самопознании и саморазвитии, так как одной из предпосылок успешной самореализации человека в будущей профессии является согласованная мотивационная сфера и профессия личности.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, профессиональный интерес, профессиональное намерение, мотивационная сфера, мотивационные компоненты, мотивационная готовность, допрофильная подготовка.

N. Spytzia-Orishchenko “Structure of motivational readiness of pupils to professional self-determination: interests and intentions aspects”

The present article studies some aspects of motivational readiness of pupils to professional self-determination, such as professional interests and professional intentions. The author presents a theoretical analysis of the problem of pupils' motivational readiness to specialized education as a component of the process of professional self-determination. The main issue is considered through the prism of pupils' age characteristics due to transition from teenage to early adolescence. The importance of emotional and evaluative component of professional readiness and the link with the motivational field of the young person are detected. The content and the link of concepts: professional self-determination, professional interest, professional intention, specialized education are exposed. Creation and development of pupils' motivational components is marked as a promising prerequisite for optimal process of professional self-determination. The professional help in self-knowledge and self-development is exhibited as an important premise of successful self-realization in the future profession considering the motivational sphere of personality and profession. The material can be of interest to future teachers, tutors, psychologists.

Key words: professional self-determination, professional interest, professional intention, motivational sphere, motivational components, motivational readiness, specialized education.

Постановка проблеми. Потреба професійного самовизначення учнівської молоді обґрунтована нормативними документами держави (Закон України «Про освіту»; Закон України «Про загальну середню освіту»; Державний стандарт базової і повної середньої освіти; Концепція профільного навчання в старшій школі; наказ МОН України «Про затвердження Типових навчальних планів для організації профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»).

Дослідження цього феномену привернуло увагу як вітчизняних, так і зарубіжних психологів, що відобразилось у великому різноманітті поглядів, підходів і теоретичних концепцій. Вітчизняні дослідники (М.Р.Гінзберг, І.С. Кон та ін.) пов'язують професійне самовизначення із суспільними потребами в самореалізації і в адаптації. Зарубіжні дослідники виокремлюють основні психодинамічні детермінанти професійного самовизначення: підсвідома структура основних потреб, сублімація (З. Фрейд); соціально-культурні традиції (К. Хорні); ранній дитячий досвід (А. Адлер); оперотропізми як результат незадоволення дитячих потреб (У. Мозер). На соціокультурних детермінантах професійного самовизначення наголошують теорії Е. Роу і Е. Берна. На думку Еллі Роу, саме батьківські установки, які формуються в процесі виховання, є визначальними у виборі самовизначення професії. У свою чергу, Е. Берн виходить із життєвого сценарію, який сформувався в ранньому дитинстві (до 6 років) під впливом батьків. Таким чином, теорія Е. Берна має спільні точки дотику із психодинамічним підходом щодо формування основ поведінки в дитячому віці і з теорією Еллі Роу щодо впливу батьківського виховання на подальше життя та професійний вибір особистості. Е. Гінзберг і Д. Сьюпер підкреслюють еволюційно-феноменологічний чинник професійного самовизначення, адже вибір професії – це тривалий процес становлення Я-концепції.

Важливою складовою компонентою допрофільного та профільного навчання, як у вітчизняній освіті, так і за кордоном, є професійне самовизначення учня та врахування його мотиваційних аспектів й особистісних якостей у підготовці до визначення у виборі навчання за певним профілем (Борисова Е.М., Бабаханова М.П., Вітковська О.І., Каверина Р., Клімов Є.А., Пряжников Н.С, Резапкіна Г.В. Сидоренко О.Л., Чистякова С.Н. та ін.). Відомий український дослідник Г.С. Костюк підкреслював, що, обираючи професію, особистість реалізує свої індивідуальні особливості та мотиви, а професійне самовизначення при цьому стає фактором її подальшого розвитку. Отже, цілеспрямовані зміни в мотиваційній сфері особистості виступають передумовою формування готовності учнів до вибору професії. Необхідність формування позитивного ставлення до професійної діяльності неодноразово наголошувалась Г. Костюком, адже позитивне ставлення особистості до певного виду трудової діяльності є запорукою успішності.

Мета статті – надати теоретичний аналіз складових мотиваційної готовності учнівської молоді до профільного навчання: інтересу та намірів.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи проблему мотивації діяльності, О. Леонт'єв обґрунтував таке психологічне явище, як зрушення мотивів. Автор вважав, що це відбувається у процесі діяльності особистості та змінює для неї характер цієї діяльності. Людина, зазначав дослідник, під впливом певного мотиву береться за виконання будь-яких дій, а потім виконує їх заради їх самих, в силу того, що мотив немов би зрушив на їх мету. Мотиви діяльності, які мають таке походження, є усвідомленими мотивами [7]. Вивчаючи рушійні сили розвитку особистості, дослідник дійшов висновку про те, що формування особистості людини знаходить своє психологічне вираження в розвитку її мотиваційної сфери. На думку Л. Божович, зміна об'єктів, у які втілюються потреби, не складають зміст їх розвитку, а є лише його показником. На відміну від О. Леонт'єва, вона вважала, що потреба безпосередньо спонукає особистість до дії, спрямованої на її задоволення, і саме потреба - внутрішній стимул поведінки та діяльності людини, а мотивація поведінки є психологічною формою активності людини, що виражає її потреби [1, с.10]. На її думку, мотивами можуть бути не тільки об'єкти зовнішнього світу, а й уявлення, ідеї, тобто все те, у чому втілені потреби. Перехід від підліткового до юнацького віку, зазначала Л. Божович, супроводжується зміною мотивів навчально-трудої діяльності. Спочатку мотиви пов'язані з новою соціальною позицією школяра, з необхідністю професійного самовизначення, а згодом — з позицією учня в колективі ровесників і, нарешті, з позицією дорослого члена суспільства. Структура мотиваційної сфери визначає спрямованість особистості на професії, які мають для школярів певну значущість [1, с. 45]. На важливості формування позитивного ставлення до певної професійної праці для процесу вибору молоді людиною майбутньої професії наголошував Г. Костюк. Він, зокрема, зазначав, що позитивне ставлення до певної праці є не лише запорукою її успішного виконання. Воно виявляється також у вирішенні проблеми вибору школярами майбутньої професії, яка актуалізується у ранньому юнацькому віці [11]. Позитивні мотиви, що виникають у школярів під впливом навчально-виховного процесу, згідно з поглядами Н. Побірченко, повинні закріплюватися в їхньому досвіді й поширюватися на аналогічні ситуації. Тому в зміст особистісної орієнтованості треба включити знання учнями мотивів, завдяки яким забезпечується позитивне ставлення до власної поведінки та закріплюється індивідуальний стиль поведінки, вибірковість ставлень і активність школярів щодо вибору майбутньої професії [12, с. 247]. Критеріями цього показника мотиваційного компонента готовності до вибору професії в дисертаційних роботах О. Капустіної [4], Н. Ковтуненко [5], О. Мельника [8], В. Романчука [13], Н. Шевченко [16] та ряду інших дослідників визначені чіткість ієрархічної структури мотивів, їх стійкість та дієвість. При цьому, зазначали дослідники, сформована система мотивів вибору професії повинна активізувати навчально-пізнавальну діяльність, спрямовану на набуття професійно важливих знань, умінь і навичок, спонукати особистість до розвитку професійно важливих якостей.

Першим показником емоційно-оціночного компоненту готовності школяра до вибору професії є інтерес до відповідної діяльності. Аналізуючи проблему формування інтересу, ми виходимо з того, що інтерес має подвійну природу, оскільки він є особливим станом, який рефлектується у свідомості, і водночас сам є свідомістю, що трансформується у дію. Іншими словами, інтерес є єдністю вираження внутрішньої сутності суб'єкта і відображенням об'єктивних предметів та явищ навколишньої дійсності [17]. У контексті нашого дослідження особливого значення має психолого-педагогічний аспект використання інтересу для досягнення такого його вияву та реалізації особистості, як готовність до свідомого вибору певної професії. Такі дослідники, як С. Крягжде, Є. Павлютенков, Г. Щукина вважали, що досягнення цієї мети можливе на основі розвитку в учнів відповідних пізнавальних та професійних здібностей. Обґрунтування природи та суті пізнавального інтересу школярів наведено у роботах Г. Щукиної. Дослідниця вважала, що пізнавальний інтерес — це не лише інтерес учнів до навчальних предметів, а й інтерес, пов'язаний зі змістом відповідної практичної діяльності [17, с. 13]. На думку Г. Щукиної, процес

розвитку інтересів відбувається у три етапи. Дифузні (аморфні) інтереси проявляються як тимчасові, епізодичні переживання, що швидко згасають. Різносторонні ситуативні інтереси характеризуються широтою свого змісту і водночас нестійкістю. Подальший розвиток інтересів відбувається шляхом їх стабілізації, поглиблення і концентрації на певних галузях знання. Виникають особистісні або стрижневі інтереси, які характеризуються стійкістю та особливою значущістю. Вони проявляються як стабільні пізнавальні потреби і часто пов'язані з прагненням особистості професійно займатися діяльністю, зміст якої так чи інакше збігається зі сферою цих інтересів. Таким чином, особистісні інтереси можна розглядати як базис для виникнення стійких професійних інтересів та намірів. Досліджуючи мотиви вибору учнями майбутньої професії Є. Павлютенков зазначав, що усвідомлені потреби та відповідні інтереси є основою діяльності, спрямованою на здійснення всього комплексу мотивації. Дослідник не без певних підстав вважав, що потреби особистості є основою формування її інтересів, ціннісні орієнтації — у переважаючий зміст цих інтересів; мотиви діяльності — у якості різновидів інтересів. При цьому Є. Павлютенков зазначав, що взаємодія мотивів з інтересами особистості має свою специфіку і що не кожен інтерес може служити психологічною основою мотиву вибору професії [10, с. 48]. З позиції формування готовності молодшої людини до вибору професії особливе значення мають професійні інтереси. Зазначимо, що є кілька підходів до трактування їх сутності. Професійний інтерес як зацікавленість конкретною професією визначав А. Голомшток; як певною мірою усвідомлений мотив діяльності - М. Левітов та В. Овальов; як спрямованість особистості на визначений вид діяльності - Г. Георгієв, Є. Гроссу, Н. Матяш; як власне інтерес до бажаного виду діяльності - В. Афанасьєв, Р. Гарбич, А. Есаулов; як ставлення особистості до професії - А. Вайсбург, А. Сейтешев; як ставлення особистості до конкретного виду чи роду діяльності - Т. Бухаріна, В. Сахаров, О. Тополь, Н. Шевченко. Враховуючи вищесказане, ми виходимо з того, що інтерес до певної професії - це психічне утворення потребо-мотиваційної сфери індивіда, що ґрунтується на усвідомленні суспільно-економічної та особистісної значущості цієї діяльності, вимог, які вона ставить до людини, і яке проявляється у прагненні молодшої людини оволодіти необхідними знаннями, уміннями й професійно значущими якостями особистості [147]. Треба зазначити, що не кожен інтерес може стати психологічною основою розвитку мотивів вибору професії, яка ґрунтується на ньому. Часто інтерес до певної професії має ситуативний характер, тобто професія притягує лише мимовільну увагу школяра. При цьому останній не робить вольових зусиль для більш глибокого ознайомлення з даною професією. Але, зазначав Є. Павлютенков, є й діяльний інтерес, який стимулює не лише активне сприйняття інформації щодо професії, а й певну активну діяльність за власною ініціативою з переживаннями позитивних емоцій, що пов'язані з даною діяльністю, з наданням їй переваги тощо [10]. На цьому рівні розвитку інтересу до професії можуть бути відсутні усвідомлені професійні наміри, але саме на базі діяльного інтересу до професії виникає й розвивається професійний інтерес. При визначенні рівнів розвитку професійних інтересів старшокласника доцільно взяти за основу підходи, запропоновані Б. Федоришиним, який диференціював його за активно-практичним, пізнавально-пасивним та ситуативно-пасивним рівнями та навів їх змістовну характеристику [15].

Другим показником емоційно-оціночного компоненту готовності до вибору професії є професійні наміри. Наміри, зазначав С. Рубінштейн, є свідомим актом, який виникає тоді, коли мету тяжко досягти і реалізація її натрапляє на перепони [14]. На думку Л. Божович, наміри є перехідною ланкою між метою особистості та задоволенням потреби, яка породжується цією метою [1, с. 79]. Як усвідомлену психічну властивість особистості, яка динамічно розвивається і характеризується стійким ставленням до певного виду професійної діяльності, та вольовою формою його виявлення визначила професійні наміри Т. Буянова [3]. Дослідниця вказувала на те, що реалізація професійних намірів учнів залежить від їхньої професійної поінформованості, рівня домагань, самооцінки, інтересів, схильностей тощо. На думку Б. Федоришина, професійні наміри виникають на основі потреб і стають вольовим актом, внутрішньою спрямованістю діяти в майбутньому за

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

певним напрямом [15]. На думку Р. Пономарьової, стабільність професійних намірів визначається рівнем сформованості настанов на оволодіння певною професією. Дослідниця розрізняє три типи установок, що диференціюються залежно від ступеня їх розвитку, сформованості:

- конкретний — установка на професію з уточненням спеціалізації;
- проміжний — установка на професію без урахування спеціалізації;
- абстрактний — установка з визначенням виду праці (розумова або фізична) без конкретизації професії та спеціальності.

Таким чином, під професійними намірами розуміється свідоме позитивне ставлення особистості до певної сфери професійної діяльності, яке визначається наявністю знань щодо її сутності, прагнення обрати професію з даної сфери діяльності й одержати відповідну освіту.

Мотивація формується в людини в міру усвідомлення нею суспільної значимості обраної діяльності і правильної оцінки своїх індивідуальних нахилів і здібностей та під впливом чинників навколишнього дійсності. Професійна мотивація динамічна, мінлива і являє собою безперервний процес, що протікає під постійним впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів. Д. Константиновський [2], підкреслюючи роль мотивації в освіті, відмічає, що мотивація для освіти є важливим ресурсом, який потрібний не лише в системі освіти, але і є каталізатором для всього суспільства, яке визнало необхідність чіткого розуміння сучасної освіти, що вимагає обов'язкового створення мотивації будь-якої діяльності. Якщо для суспільства особистість є основною цінністю, то освіту (допрофільну та профільну) логічно розглядати як засіб перетворення особистості. Професійні інтереси та наміри юної особистості яскраво розвиваються ще на етапі допрофільної підготовки. Допрофільна підготовка здійснюється з метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання в старшій школі. Мета допрофільної підготовки – надання допомоги учневі в раціональному виборі майбутнього навчального профілю, створення сприятливих умов для його самовизначення і самореалізації, подальшого профільного навчання шляхом диференціації та індивідуалізації навчання в основній школі.

Завдання допрофільної підготовки:

- оптимальний вибір учнем майбутнього спрямування профільного навчання;
- розвиток особистості учня, розкриття, розвиток і реалізація його задатків і здібностей;
- підтримання і розвиток мотивації навчально-пізнавальної і творчої діяльності, продовження навчання, формування в учня інтересу до певного профілю (профільів), до профільного навчання загалом;
- інформування учня про переваги, цілі й завдання профільного навчання, перелік профільів, їхній зміст і особливості, можливий вплив вибору навчального профілю на подальше професійне навчання і його потенційний зв'язок з трудовою (професійною) діяльністю;
- набуття учнем досвіду самопізнання, самовизначення і самореалізації у процесі здійснення допрофільної підготовки, вибору навчального профілю.

Форми її реалізації різноманітні введення курсів за вибором, факультативних занять, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі. Один із традиційних шляхів до профільної підготовки поглиблене вивчення предмета, що крім розширення і поглиблення змісту, може сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність. Цей шлях допрофільної підготовки є важливим, але вивчення тільки основ наук не дає можливість школяреві повністю сформувати психологічні уміння і навички, які необхідні для первинного професійного самовизначення, наприклад, уміння усвідомлено зробити самостійний вибір. Для цього необхідно вміти сформулювати життєву мету, володіти знаннями про себе, про світ професій. Ми вважаємо, що можна говорити про існування суперечності між недостатнім розвитком у підлітків особистісних якостей, відсутністю зрілих мотивів вибору

і необхідністю зробити крок до професійного самовизначення, яким стає для школяра вибір профілю навчання, рівня продовження освіти після основної школи. Для вирішення цієї суперечності учням 7-8-9-х класів необхідно надавати систематичну психолого-педагогічну допомогу у виборі профілю навчання.

Ефективність допрофільного навчання вимагає налагодження дієвої діагностики рівня навчальних досягнень учнів основної школи, профконсультаційної психодіагностики з метою визначення професійних інтересів і якостей школярів для створення однорідних за підготовленістю та інтересами мікроколективів (класів, груп).

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Початок процесу професійного самовизначення особистості припадає на ранній юнацький вік. У цей період суб'єкт самовизначається, виходячи з внутрішніх потреб особистості, що так чи інакше співвідносяться із суспільними запитами та затребуванням на ринку праці. Незважаючи на те, що учень може бути досить повно орієнтований у світі професій і в нього відсутні суб'єктивні розбіжності між оцінками значущості і надійності інформації про сферу праці з її щирою цінністю, він може зробити помилку при виборі професії. Визначені складності тут пов'язані з труднощами самооцінки, самосприйняття підлітком власних особливостей. Отже, головною умовою успішного професійного самовизначення є повноцінний психічний і особистісний розвиток школяра, сформованість його мотиваційної сфери, наявність розвинених інтересів, нахилів і здібностей, достатній рівень самосвідомості.

2. В ситуації професійного самовизначення на етапі ранньої юності, школяр, перш за все, спирається на мотиваційну сферу, що є в основі вибіркового й диференційованого ставлення до професій та свідомого вибору виду майбутньої трудової діяльності. Мотиви вибору професії обумовлені впливом на людину багатьох чинників – системи соціальних впливів, економічних і демографічних умов, сім'ї, школи, засобів масової інформації, власних інтересів та намірів. Враховуючи поради батьків, старших і досвідчених людей, кінцеве рішення про вибір професії все ж приймає сам учень і по можливості реалізовує його. Тому вирішальним фактором є особиста активна позиція учня. Враховуючи те, що однією з важливих передумов успішної самореалізації людини в майбутній професії є узгоджена мотиваційна сфера та професія особистості, важливою є допомога учням у самопізнанні та саморозвитку.

Список використаних джерел

1. [1, с.10] Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. — СПб. : Питер, 2009. — 400 с.
2. Божович Л. И. Проблемы формирования личности [Текст] / Л. И. Божович; под. ред. Д. И. Фельдштейна. — М.: Ин-т практической психологии; Воронеж: НПО «МОДЕК», 1997. — 352 с.
3. Буянова Т. А. Формирование профессиональных намерений школьников с учетом потребностей конкретного экономического региона / Т. А. Буянова. — М.: НИИ школ, 1982. — 83 с.
4. Капустіна О. В. Педагогічні умови активізації професійного самовизначення старшокласників у навчально-виховній діяльності загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Капустіна О. В. — К, 2004. — 231 с.
5. Ковтуненко Н. А. Формування готовності старшокласників до вибору інженерно-технічних професій: дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.07 / Н. А. Ковтуненко — К., 2006. — 215 с.
6. Костюк Г. С. Роль професійного самовизначення в формуванні особистості [Текст] / Г. С. Костюк // Питання професійної орієнтації учнів / Упорядник З. С. Нечипорук. — К.: Радянська школа, — 1971. — С. 3-4.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — М.: Педагогика, 1983. — 320 с.
8. Мельник О. В. Підготовка старшокласників до самостійного вибору майбутньої професії в процесі профільного трудового навчання: дис... кандидата пед. наук : 13.00.07 / О. В. Мельник. — К., 2003. — 210 с.
9. Особенности обучения и психического развития школьников 13-17 лет / Под ред. И. В. Дубровиной, В. С. Крючкова. — М.: Просвещение, 1988. — 194 с.

- [10, с. 48] Павлютенков Е. М. Формирование мотивов выбора профессии / Е. М. Павлютенков. — К.: Радянська школа, 1980. — 143 с.
11. Панченко В. Проблема професійного самовизначення учнівської молоді у працях Г. Костюка / В. Панченко // Педагогіка і психологія професійної освіти. — 2000. — № 2. — С. 236–244.
- [12, с. 247] Побірченко Н. А. Формування особистісної готовності учнів загальноосвітньої школи до підприємницької діяльності: дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / Н. А. Побірченко. — К., 2000. — 456 с.
13. Романчук В. П. Організаційно-педагогічні умови підготовки старшокласників до вибору майбутньої професії: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В. П. Романчук. — К., 2002. — 21 с.
14. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — М.: Педагогика, 1976. — 416 с.
15. Федоришин Б. О. Методика виявлення й оцінки загальних інтересів особистості учнів (ОДАНІ-2): метод. рекомендації / Б. О. Федоришин. — К.: Центр міжнародної освіти, 1998. — 24 с.
16. Шевченко Н. А. Формирование готовности старшеклассников к трудовой деятельности в области электронно-вычислительной техники: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Н. А. Шевченко. — К., 1994. — 172 с.
17. Щукина Г. И. Проблема познавательного интереса в педагогике / Г. И. Щукина. — М.: Педагогика, 1971. — 352 с.

References

- [1, s.10] Bozhovich, LY 2009, *Lichnost i ee formirovanie v detskom vozraste*, Piter, Sankt-Peterburg.
- Bozhovich, LY 1997, *Problemy formirovaniya lichnosti*, Institut prakticheskoy psihologii, Moskva, NPO «MODEK», Voronezh.
- Bujanova, TA 1982, *Formirovanie professionalnyh namerenij shkolnikov s uchetom potrebnostej konkretnogo jekonomicheskogo regiona*, NII shkol, Moskva.
- Kapustina, OV 2004, 'Pedagogichni umovy aktyvizatsiyi profesijnogo samovyznachennya starshoklasnykiv u navchalno-vykhovnij diyalnosti zahalnoosvitnoyi shkoly', Kand.ped.n. thesis, Kyiv.
- Kovtunenko, NA 2006, 'Formuvannya hotovnosti starshoklasnykiv do vyboru inzhenerno-tekhnichnykh profesiy', Kand.ped.n. thesis, Kyiv.
- Kostyuk, HS 1971, 'Rol profesijnogo samovyznachennya v formuvanni osobystosti', *Pytannya profesijnoyi oriyentatsiyi uchniv*, Radyanska shkola, Kyiv, pp.3-4.
- Leontev, AN 1983, *Dejatelnost. Soznanie. Lichnost*, Pedagogika, Moskva.
- Melnyk, OV 2003, 'Pidhotovka starshoklasnykiv do samostijnogo vyboru maybutnoyi profesiyi v protsesi profilnoho trudovoho navchannya', Kand.ped.n. thesis, Kyiv.
- Dubrovinoj, IV & Krjuchkova, VS (ed.) 1988, *Osobennosti obuchenija i psihicheskogo razvitija shkolnikov 13-17 let*, Prosveshhenie, Moskva.
- [10, s. 48] Pavljutenkov, EM 1980, *Formirovanie motivov vybora professii*, Radyanska shkola, Kyiv.
- Panchenko, V 2000, 'Problema profesijnogo samovyznachennya uchnivskoyi molodi u pratsyakh H. Kostyuka', *Pedahohika i psykholohiya profesijnoyi osvity*, no. 2, pp. 236-244.
- [12, s. 247] Pobirchenko, NA 2000, 'Formuvannya osobystisnoyi hotovnosti uchniv zahalnoosvitnoyi shkoly do pidpryyemnytskoyi diyalnosti', Doct. psykol.n. thesis, Kyiv.
- Romanchuk, VP 2002, 'Orhanizatsijno-pedahohichni umovy pidhotovky starshoklasnykiv do vyboru maybutnoyi profesiyi', Kand.ped.n. abstract, Kyiv.
- Rubinshtejn, SL 1976, *Problemy obshhej psihologii*, Pedagogika, Moskva.
- Fedoryshyn, VO 1998, *Metodyka vyyavlennya y otsinky zahalnykh interesiv osobystosti uchniv (ODANI-2)*, Tsentr mizhnarodnoyi osvity, Kyiv.
- Shevchenko, NA 1994, 'Formirovanie gotovnosti starsheklasnikov k trudovoj dejatel'nosti v oblasti jelektronno-vychislitel'noj tehniky', Kand.ped.n. thesis, Kyiv.
- Shhukina, GI 1971, *Problema poznavatel'nogo interesa v pedagogike*, Pedagogika, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2015р.